

11e jaargang no. 4
15 december 1992

Gildebrief

*Dit is een grondzeiler.
De korenbloem te Zoelen.
Bouwjaar voor 1775.*

20
JAREN

HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

DE GILDEBRIEF

Verenigingsorgaan van het Gilde van Vrijwillige Molenaars verschijnt 4x per jaar.
De oplage is 1400 exemplaren.

Redactie: G.J. Pouw, D.J. Braay, J.P. Kurver en P. de Moes

Redactie-adres: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars p/a Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden

Secretariaat: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars Nieuwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen, tel. 02152-51695

Postgirorekening: 2144780 t.n.v.:
Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Naarden

BESTUUR

Voorzitter: Dick-Jan Braay,
Koningsdiep 78, 1509 WE Zaandam, tel. 075-311639

Secretaris: Boudewijn van Weel,
Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel. 02152-51695

Penningmeester: Gerard Barendse,
Beatrixstraat 79, 2685 BH Poeldijk, tel. 01749-45580

Examencordinator: Jan Spruit,
Molenviergang 8, 2761 BK Zevenhuizen,
tel. 01802-2613

Biotoopwacht: E. Smit, Esdoornlaan 61
1521 EC Wormerveer, tel. 075-283123

Gildeverzekeringen: J. van Loenen,
Arendshorst 34, 3772 RV Barneveld,
tel. 03420-90894

Bliksemafleidercontrole: D.J. Abelskamp,
Laan 1940-1945 nr. 2, 7231 GL Warnsveld
tel. 05750-25068

Ledenadministratie: Mevr. E.N. Pouw-Schipper,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel. 02159-45428

Contactpersoon voor de afdelingen:

Gerard Sturkenboom,
Biss. Arnoutlaan 14, 5591 BL Heeze,
tel. 04907-62602

Publicaties/redactie: Gerrit Pouw,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel.
02159-45428

Algemeen: Peter de Moes,
Hermelijnlaan 3, 1216 EB Hilversum,
tel. 035-215772

ADVERTENTIES

Voor bedrijven of instellingen, die materialen en/of diensten aanbieden welke direct of indirect te maken hebben met de molens, staat de mogelijkheid open te adverteren.
Advertentietarieven op aanvraag.

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook houtworm, boktor en zwam een uitgesproken voorliefde voor ons nationaal monumentenbestand.

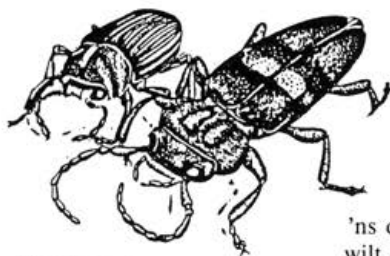
En waar uw belangstelling opbouwend is, gaan zij nogal afbrekend te werk.

Resultierend in schade-posten van miljoenen guldens. Voorkomen blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs helemaal niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil bij u langs komen voor inspectie. De kosten van deze inspectie zijn nul komma nul, waar ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor.
Samen veroorzaken ze voor miljoenen schade aan monumenten.

duidelijke tips over bescherming.

Vul de bon in en stuur 'm op. Ook als u eerst onze uitgebreide documentatie

'ns onder de loep wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

- ☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?
☐ Wilt u mij eerst documentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.).
of bel gratis: 06-0226600

't GAANDE WERK

Een goed contact met de leden van de afdelingsbesturen, de leden in opleiding, de instructeurs en verder iedereen die bij het Gilde betrokken is, wordt door het bestuur van het Gilde altijd zeer op prijs gesteld.

Vandaar dat de jaarlijks terugkerende contactdag voor de afdelingsbesturen voor het Gilde zo belangrijk is door de onderlinge uitwisseling van ideeën, informatie en meningen. Op 24 oktober jl. was die gelegenheid er weer en kwamen in Twello de afdelingsbesturen, de examencommissie van De Hollandsche Molen en het bestuur van het Gilde bijeen.

Als een van de suggesties kwam naar voren, dat het erg nuttig zou zijn dat de proefexamen-instructiedagen gevolgd zouden kunnen worden door instructiedagen voor instructeurs uit de diverse regio's.

Zij zouden voortaan dan nog beter in staat zijn meer op de exameneisen gerichte instructie te geven. Het Gildebestuur zal deze suggestie zeker uitwerken.

In deze Gildebrief kunt u het slechte nieuws lezen over het niet doorgaan van de uitgave over de standermolens.

Gelukig is er ook goed nieuws, zoals de aankondiging van het verschijnen van het eerste deel van de 'Basiscursus opleiding vrijwillig molenaar'. Een ander gedeelte van de cursus staat al weer op stapel en zal komend voorjaar verschijnen.

Verder is het bestuur in overleg getreden met enkele auteurs over het schrijven van een 'Informatie'. Nadere berichten hierover volgen nog.

Als datum voor de jaarlijkse ledenvergadering van het Gilde kunt u 3 april 1993 in uw agenda noteren. Ook dan zal de vergadering weer in Arnhem plaatsvinden.

Dick Jan Braay, voorzitter

Inleveren copy:

Voor Gildebrief no. 1 (verschijnsdatum 15 maart 1993) dient Uw copy vóór 1 februari 1993 bij de Gildebrief-redactie binnen te zijn.

HANGT IE OF STAAT IE?

In de artikelen over 'Molens in Polen', in de Gildebrieven van maart en juni 1992, hebben we kunnen lezen dat daar bij bijna alle standermolens de stander van onderen ondersteund wordt, in plaats van dat hij op de steekbanden hangt.

Hierop reageerde Evert Smit uit Wormerveer. Hij wees mij daarbij op de 'Transactions' van de TIMS-conferentie van 1973, die toen in Nederland was georganiseerd. Daarin schrijft de bekende Deense molinoloog Anders Jespersen: "dat de stander in de steekbanden MOET hangen, anders wordt het systeem instabiel en zal de hele molen gaan schommelen". ("That the post MUST hang in the quarterbars, otherwise the system becomes statically undetermined, and the whole mill will rock.") Verder merkt Jespersen op: "dat men in Denemarken grote moeite heeft de molenmakers te overreden de stander NIET op de kruisplaten te laten rusten". ("In Danmark, they have great trouble to persuade the millwrights NOT to let the post rest on the crosstrees".)

Wie die 'men' zijn, vertelt Jespersen niet. Hij kan

het best zelf zijn, die er als theoreticus van overtuigd is dat de stander moet hangen. Want welke mensen zouden dat immers beter moeten weten dan juist de molenmakers!? Mogelijk zijn er in Denemarken nog slechts 'moderne' molenmakers, die de, in Jespersens ogen, juiste constructie van de onderbouw van de standermolens niet meer kennen.

Tot zover de reactie van Evert Smit

De hangende stander

Wat zou er nou verkeerd aan zijn om de stander gewoon op de kruisplaten te plaatsen? Waarbij die kruisplaten dan, hetzij op de grond liggen, hetzij op teerlingen rusten, die tot bij, of zelfs onder de stander doorlopen.

"Nou", zegt Jespersen, "het systeem wordt instabiel en de molen gaat schommelen". Dat betekent dat de stander, op de kruisplaten staande, heen en weer gaat wiebelen. In zo'n geval moeten dan de houtverbindingen tussen stander, zetel en steekbanden losgeraakt zijn. Dat kan best, want hout

werkt nu eenmaal. En zeker na nieuwbouw. Steekbanden van nieuw hout bijvoorbeeld hoeven maar een enkele centimeter te krimpen en alle hechte verbindingen tussen bovengenoemde onderdelen raken los.

Wanneer nu anderzijds de standerd met z'n onderzijde los van de kruisplaten is en dus 'in de steekbanden hangt', kan hij het krimpen van de steekbanden volgen en zodoende die (paar) centimeter meezakken. De houtverbindingen tussen standerd, zetel en steekbanden blijven te allen tijde hecht en stevig, ook later, bij natte en droge weersomstandigheden.

Deze constructie, die heden ten dage bij alle standerdmolens in Nederland en België voorkomt, is wellicht het resultaat van een (eeuwen)lange ontwikkelingsgang. Het is wat moeilijk aan te nemen dat de middeleeuwse molenmakers deze, we mogen gerust zeggen, geniale constructie direct al toepasten.

De staande standerd

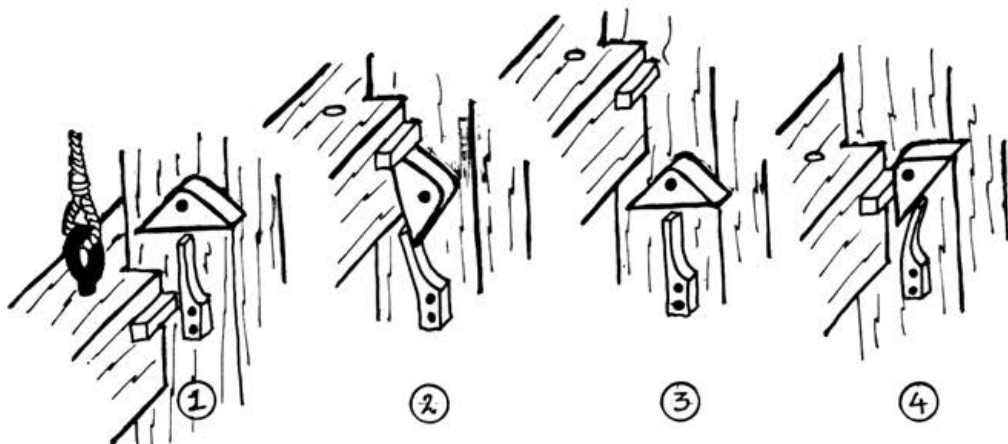
In Oost-Duitsland en met name in Polen liggen bij de meeste standerdmolens de kruisplaten, halfhouts in elkaar gewerkt, of op de (harde- en droge) grond, of gefundeerd op zeer lange teerlingen, die tot bij, of zelfs onder de standerd doorlopen. Soms ligt alléén de onderste kruisplaat op de grond, dan zijn ze niet in elkaar verwerkt. (zie afb. 1) Opvallend is tevens dat vooral in Midden-Polen de steekbanden zéér zwaar zijn. Er zijn er praktisch altijd slechts vier en soms doen ze in dikke nauwelijks onder voor de standerd. Misschien dat de Poolse molenmakers juist door het toepassen van **zware** steekbanden het schommelen van de standerd tot een minimum wilden beperken? Hoe dan ook, er zijn standerdmolens in Polen die goed functioneren, terwijl de standerd op de kruisplaten staat. Misschien is het 'minder goed', maar niet 'fout'! Anders hielden die molens het geen honderden jaren uit.

Een ander aspect is dat bij zeer vele, zoniet alle,

afbeelding 1

Van de standermolen in Bornbock, bij Magdeburg is niet veel overgebleven. De standerd rust (en rustte) ontegenzeggelijk op de kruisplaten. De onderste ligt op de grond, gefundeerd. De bovenste ligt op de onderste op twee teerlingen. De standerd en de bovenste kruisplaat zijn in elkaar gewerkt. Samen rusten ze op een paar centimeter in de onderste kruisplaat.

Duitse en Poolse standerdmolens de hoekstijlen doorlopen tot vlak boven de grond. Wanneer daar zware houten wiggen onder worden geslagen, maalt de molen rustiger. Het wordt als het ware een kast die op vier poten rust. Maar of dat het middel was om het gewiebel van de standaard (als dat er al was) tegen te gaan... mogelijk. Van enkele oude molenaars ter plaatse hoorden we dat die wiggen er nooit, of pas bij storm onder werden geslagen.

Gissen naar de geschiedenis

De reeks gedegen artikelen van Jan den Besten in vorige Gildebrieven toont o.a. aan dat de vangschoen of lip een onderdeel was van de vang, die tot ongeveer 1700 in Nederlandse (wip)molens werd toegepast. Na die tijd komt het in molenbestekken niet meer voor en is het in de vergetelheid geraakt. In Duitsland en Polen echter heeft de vangschoen het tot op heden uitgehouden. Zo zijn er meer onderdelen die in Nederland lang geleden zijn verbeterd, maar die we in het Oosten nog tegenkomen. Bijvoorbeeld het bovenwiel met twee kruisarmen. Andere bouwwijzen, zoals de doorlopende hoekstijlen, de horizontaal liggende bovenas, de zeer zware steekbanden enz., lijken meer ter plaatse te zijn gegroeid. Als je de Duitse en Poolse standerdmolens bekijkt, zien zowel de hele constructie als de afmetingen van de kast er totaal anders uit dan in Nederland. Het geraamte is anders in elkaar getoken, de kasten zijn breder en de gevluchten zijn kleiner. (Afb. 2)

En binnen in de kast vinden we vaak tal van interessante details, die we hier niet kennen. (Een voorbeeld, zie de serie tekeningetjes, afb. 3)

Bovengenoemde Anders Jespersen houdt de mogelijkheid open dat de opkomst van de standerdmolen in meerdere landen tegelijkertijd plaatsvond. Hij ziet op grond van z'n studies geen reden om aan te nemen dat de standerdmolen een exclusieve Germaanse (dat is Vlaamse) uitvinding zou zijn. Hij zou best binnen twee of drie eeuwen kunnen zijn ontwikkeld in landen als Roemenië, Oekraïne, Polen, Duitsland, Zweden en Finland, onafhankelijk van elkaar. (TIMS-transactions 1989)

Als dat zo is moeten al die molens, land voor land,

Afb. 3

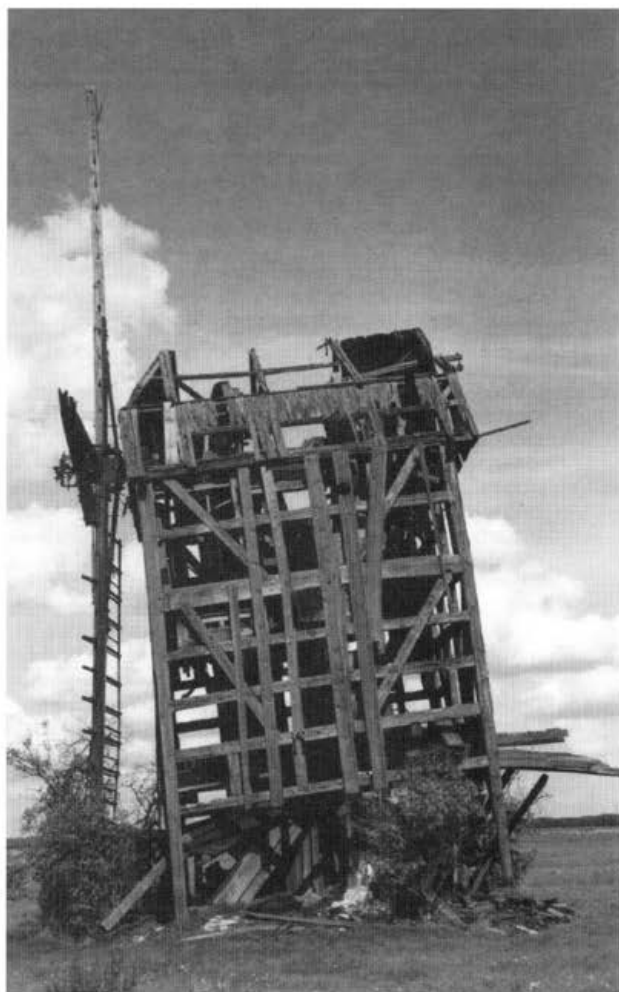
De simpelste manier om de vang te lichten is de 'Klinksperre'. Links en rechts van de vangbalk zit een geleider (de linker is niet getekend) om hem bij het op en neer gaan in het goede spoor te houden. Oorspronkelijk Duits detail. Zelfs in dit kleine onderdeel bestaan nog diverse uitvoeringen.

1. Vang erop

2. Vang los. De vangbalk hangt via het latje op de 'sperklinke' (die ook wel van ijzer gemaakt werd). De houten veer drukt de 'sperklinke' naar links

3. Bij het vangen moet de vangbalk eerst een eindje omhoog om de 'sperklinke' vrij te zetten.

4. De vangbalk schuift langs de 'sperklinke' omlaag. De houten veer behoedt hem voor doordraaien.

Afb. 2

Reppinichen, tussen Berlijn en Magdeburg. De opbouw van de kast is anders dan in Nederland. Een verticaal voorkeuvelens en een horizontaal liggende bovenas. Minder zwaar hout voor de hoekstijlen en de middenlijsten (terwijl de kast veel groter was). Minder weegbanden, meer middenregels, doorlopende spoorstijlen, hoekstijlen tot bij de grond. De voorste hoekstijlen houden hem nog overeind, zodat Hij ons nog tal van zijn geheimen toont.

nog veel meer details hebben bezeten, die we niet kennen. Terwijl al vele belangrijke constructieve elementen in de standerdmolens in het Oosten in hoog tempo aan het verdwijnen zijn (zowel bij sloop als bij 'restauraties'), staat het onderzoek daarnaar nog in de kinderschoenen.

Peter de Moes

MOLENAARSKNECHT II

In de Gildebrieven nr. 3 en nr. 4 van 1990 werd enige aandacht besteed aan een bijzonder stuk gereedschap wat tegenwoordig nauwelijks nog gebruikt zou worden: de molenaarsknecht.

Deze dient om bij wegvallende wind de molen nog redelijk snel te kunnen afzeilen, waarbij hij, staande als stut tegen het onderste end, dit end tegen houdt terwijl de vang gelicht blijft.

Volgens bovengenoemde artikelen zou de molenaarsknecht alleen voorkomen in de regio's Rijnland en West-Utrecht. Maar er is nog een regio waar men dit instrument kan vinden en waar deze nog steeds gebruikt wordt, ja, zelfs soms bijna onmisbaar is: West-Friesland in de kop van Noord-Holland. Hier treffen we nog enige van de allerlaatste grote weidemolens aan met een vlucht van tegen de 8 meter. Geheel zwart geteerd en zonder windvaan, maar met een staart zonder kruirad lijken ze wel iets op de meer bekende Friese spinnekop, maar dan houdt elke gelijkenis toch weer op. Het gaat hier om de weidemolens van de Kerkepolder onder Wognum en de Klikjespolder ten westen van Oostwoud, beide eigendom van de Stichting West-friese Molens.

En het is met name de molen van de Kerkepolder waar nog steeds een stuk hout met ijzeren pen aanwezig is en dienst doet als molenaarsknecht. Het idee om deze te maken kreeg ondergetekende in 1980 van Joep Kemper, welke destijds meehielp om de molen weer in bedrijf te stellen.

Maar het bijzondere is wel dat de molenaarsknecht niet, zoals gebruikelijk, wordt toegepast tijdens het afzeilen, maar juist bij aanvang van het malen, namelijk het bevestigen van de borden ('opborden' in plaats van 'opzeilen', zou men kunnen zeggen). Want kenmerk van deze molens is dat ze niet voorzien zijn van zeilen. Het hekwerk wordt volledig belegd met houten borden.

En wat gebeurt er nu als het onderste end volledig volgelegd is met borden en de molenaar wil het volgende end 'opborden'? Het kruis is enorm wanwichtig geworden en wil niet rondgaan, vooral niet wanneer de wind nog vrij zwak is en dat eerste end bijna dwars staat. De molen wil dan zelfs weer even teruglopen! Dit gebeurt meestal nog vóórdat de molenaar de vang heeft weten te bereiken om het teruglopen te beletten. En dat alles ondanks de duw die hij het onderste end nog even heeft meegegeven!

Dit is nu het moment waarbij de molenaarsknecht zijn dienst gaat bewijzen. De molenaar trekt het tweede end met de hand naar beneden, waarna de molenaarsknecht zodanig tegen de roed geplaatst wordt dat deze niet teruglopen kan. Vervolgens kan de vang erop gelegd worden en de molenaar in het onderste end klimmen om ook het bovenste bord op het hekwerk met wervels vast te kunnen zetten.

Hierna wordt de vang weer gelicht terwijl de molenaarsknecht het teruglopen tegengaat. Meestal moet je hem eerst even opnieuw plaatsten omdat door het opleggen van de vang het kruis nog even vooruit is gegaan en de molenaarsknecht, zo zijn steunende functie verloren hebbende, op de grond is gevallen.

Vervolgens wordt het derde end voorgebracht, waarbij het nog steeds uit evenwicht zijnde kruis een handje geholpen moet worden. Maar het gaat dan al makkelijker, want het windvangende oppervlak wordt dankzij de reeds aangebrachte borden steeds groter en zodra het als eerst belegde end boven staat doet het gewicht hiervan niet meer mee aan het teruglopen, maar draagt alleen nog bij aan de trekkracht in voorwaartse richting. Soms is bij het derde end de molenaarsknecht al niet meer nodig, maar dat hangt af van de windkracht. De molen blijft dan uit zichzelf staan en na het lichten van de vang en een klein duwtje komt ook het vierde end aan de beurt.

De molenaarsknecht wordt dus in de Kerkepolder gebruikt bij weinig wind. Dan zijn immers de meeste borden nodig, is het kruis het meest uit evenwicht en is de trekkracht van de wind juist het kleinst.

Zo heeft het in bedrijf stellen van een weidemolen nog meer om handen dan je op het eerste gezicht van zo'n kleine molen zou verwachten.

Maar..., een en ander heeft een voordeel bij het stoppen met malen ('afborden', een lelijk, gelukkig nooit gebruikt woord). Als de wind is weggevallen dan geeft dit geen enkel probleem, en wel dankzij de wanwichtigheid van het kruis. Want zijn van één end de borden verwijderd, dan werkt de wanwichtigheid juist mee in voorwaartse richting. Elk volgende end komt nu zeer vlot voor. De molenaarsknecht kan in het onderhuis ongebruikt blijven liggen, terwijl hij bij een zeilvoerende molen nu juist gebruikt zou kunnen worden!

Dit is slechts één aspect van dit niet zo bekende molentype. Zo hebben deze molens meer bijzonderheden, zoals de centrifugaalpomp. Ja, de vang werkt zelfs met een haak, ook wel (foutief!) kort sabelijzer genoemd.

Wie, bijvoorbeeld tijdens een molendag, een van de molens bezoekt, kan zelf de molenaarsknecht aanschouwen. Maar bel dan eerst even aangezien het bij slecht weer rond deze molens slecht toeven is, want voor schuilgelegenheid is in het onderhuis geen ruimte.

Coen Rood, Wognum
Tel. 02297-1850

DE BELTMOLEN EN DE BERGMOLEN

Het mag verheugend worden genoemd, dat er op het artikel 'Beltmolen of Bergmolen' een aantal reacties is binnengekomen. Vriendelijk dank voor uw moeite, de pen ter hand te hebben genomen. Het is mij een stuk duidelijker geworden.

De verwarring was al tijdens mijn opleiding begonnen. Daar leerde ik dat een belt- en een bergmolen verschillende molentypen waren. Later, tijdens gesprekken met molenaars, rees de twijfel.

Een beltmolen is hetzelfde als een bergmolen, waar het de streeksgewijze **type**-aanduiding betreft.

Alle reacties uit het zuiden van het land noemen de hooggebouwde molen, met een aarden wal eromheen: 'Bergmolen'. De heer A.H. Kees uit Leende, van het molenaarsbedrijf en de kunstmaalstenenfabriek legt nader uit: "dat het grote voordeel van de bergmolen is dat men met paard en wagen enz. onder in de molen kan komen, zonder last te hebben van draaiende wieken. Een grondzeiler, al of niet op een berg, heeft dat voordeel niet."

Bij de grondzeiler moet men dus, behalve uitkijken

voor het gevlucht, in het laatste geval ook nog de berg oprijden.

Ook in Zeeuws-Vlaanderen heten ze bergmolen, zo verzekert mij J. Herman uit Sluis en, zo schrijft hij: "De molen van Nieuwvliet, die op een verhoging staat, is een grondzeiler, als die een bergmolen zou zijn, dan is de standerdmolen van Retranchement, die op een bergje van twee meter staat, ook een bergmolen!"

Dat laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Alle molens op een berg, of die nou twee meter of twintig meter hoog is, zijn en blijven **grondzeilers**. Tot zover de reacties uit het zuiden.

Ook het oosten, met name Gelderland heeft gereageerd. Daar wordt de hooggebouwde molen met een aarden wal eromheen, beltmolen genoemd.

"Beltmolen is een **type**-aanduiding", schrijft mevrouw ScholteBallast uit Doetinchem, "en bergmolen is een **locatie**-aanduiding, het zegt iets over het landschap, waar de molen in staat, net als poldermolen".

Inderdaad lijkt ook mij het woord poldermolen een locatie-aanduiding, want als we een poldermolen moeten typeren, dan moeten we spreken van

Bourtange. Molens die op een berg staan zijn daarmee géén bergmolen!

grondzeiler of stellingmolen (Haastrecht) of wipmolen. Andere locatieaanduidingen zijn: dorspmolen, stadsmolen, terpmolen, walmolen, enz.

Voor het oosten van het land is dus bergmolen een locatie-aanduiding.

Voor het zuiden echter is bergmolen een type-aanduiding. Zo verschilt dus de betekenis van een woord per streek en kan er buiten die streek grote verwarring ontstaan, bijvoorbeeld in het westen, waar ik woon en waar berg- noch beltmolens staan.

Concluderend zouden we nu misschien kunnen stellen dat de hooggebouwde molen met een aarden wal eromheen:

* Streeksgewijze benamingen kent

* In het oosten van het land als beltmolen wordt getypeerd

* In het zuiden van het land als bergmolen wordt getypeerd

Verder kan het woord bergmolen in sommige streken van het land als locatie-aanduiding worden gebezigd (hij staat op een berg). Men bedoelt echter als type steeds een grondzeiler.

Deze streekwoorden moeten we vanzelfsprekend handhaven, want er zijn er nog veel meer. In Groningen bijvoorbeeld heet het spoorwiel takrad, of takkerad (rad waarvan wordt afgetakt). In de Zaanstreek heet de lange spuit, als hij midden door de kap loopt middelbalk en de steunder burgemeester(?) enz., enz. *)

Die woorden moeten in de streek waar ze thuishoren, blijven. Want in Groningen bijvoorbeeld (en Drenthe) loopt de lange spruit bijna altijd midden door de kap, maar de benaming middelbalk kent men niet en hoeft men ook niet te kennen, want het hoort thuis in de Zaanstreek.

Bij de examens die door DHM worden afgenomen, wordt met die streekbenamingen rekening gehouden. Daarom is er altijd een regionaal examinator bij. Iemand die de streeknamen kent.

*) Het record aan benamingen voor één onderdeel dat ik ken, betreft de hangbomen van de standaardmolens; hangbomen, hangelhouten, begijnhouten, nonnen, papen, knapen, begijnen, kandelaars en mannekenstijlen; maar daar staan de Vlaamse ook bij...

Peter de Moes

RESULTAAT GESLAAGDEN NAJAARSEXAMENS 1992

De najaarsexamens zijn weer achter de rug, de kandidaten kunnen dus weer verlicht ademhalen. Want als men zo regelmatig de examens als vertegenwoordiger van het Gildebestuur meeloopt, valt het steeds weer op dat de kandidaten het toch wel heel erg serieus nemen.

Verwonderlijk is dit niet, daar men een periode van twee jaren van vele uren praktijk en uurtjes snuffelen in de papieren hoopt af te sluiten met het gewenste resultaat.

De kandidaten van deze najaarsserie bleken de zaken niet te hebben onderschat, hetgeen blijkt uit een nog nimmer bereikt resultaat van 94% geslaagden, (nu) Vrijwillige Molenaars.

Slechts één kandidaat moest helaas worden afgevoerd. Dit was temeer jammer daar het hier een kandidaat betrof die voor de derde maal examen deed. De reglementen van zowel het Gilde als die van de Hollandsche Molen bepalen nl. dat er dan geen mogelijkheid meer is om nogmaals voor het examen op te gaan.

Namens het bestuur willen wij zowel de geslaagden, de instructeurs, als de examencommissie feliciteren met dit behaalde resultaat.

De Redactie

Donderdag 1 oktober 1992 op 'De Goliath' te Uithuizermeeden:

J.Th. Bijl uit Delfzijl

J. Korf uit Groningen

H.P. Tiddens uit Nieuw Scheemda

Donderdag 8 oktober 1992 op 'Welgelegen' te Heerenveen:

L.C. Spithost uit Bergum

M. Faber uit Ruinen

A. Castelein uit Marssum

Dinsdag 13 oktober 1992 op 'Landzigt' te Zuid-Beijerland:

F. Tanis uit Goedereede

F.J. Drost uit Rotterdam

Vrijdag 16 oktober 1992 op de Windesheimer molen:

L.T. Smit uit Rijssen

P. de Jong uit Dalfsen

W.E.H.M. Holweg uit Dalfsen

Woensdag 21 oktober 1992 op 'De Kroon' te Arnhem:

H.J. de Ree uit Kerkdriel

H.D.M. van de Valk uit Vuren

M.J. van Wijk uit Haaften

Donderdag 29 oktober 1992 op 'De Hoop' te Zuilichem:

C.M. van Stiphout uit Lith

J.J.Th.S. Teunisse uit Susteren

ELFDE VLAAMS-NEDERLANDSE MOLENKONTAKTDAG

Op zaterdag 26 september jongstleden werd voor de elfde maal de zg. Vlaams-Nederlandse kontaktdag gehouden.

Deze dag wordt jaarlijks in het grensgebied van Nederland en België gehouden. Het ene jaar gaan we naar onze zuiderburen en tekent 'Levende Molens' voor de organisatie, het andere jaar blijven we lekker thuis in eigen land en neemt het Gilde, afdeling Noord-Brabant de honneurs waar.

De elfde kontaktdag werd echter door een bijzonder feit gekenmerkt, daar deze voor de eerste maal in West-Brabant gehouden werd.

Het verloop van zo'n dag is globaal als volgt. Rond het middaguur komt men samen en worden diverse toespraken gehouden namens de organisatoren en een vertegenwoordiging van het gemeentebestuur. Daarna een rondrit langs de diverse molens in de omgeving waarna een uitgebreide koffietafel genuttigd wordt. Tot slot nog een kort avondprogramma.

Voor deze elfde dag werd als plaats van samenkomst gekozen voor Zundert. Na gezellig gebabbel over molens, molenaars en molenproblemen, de reeds gememoreerde toespraken en een toast op het welslagen van deze dag vertrok een ieder naar de eerste molen die bezocht zou worden.

Deze eerste molen was de prachtig gerestaureerde standermolen van Zundert, de Akkermolen, die reeds uit 1625 stamt. Daarna vervolgde de omvangrijke groep Belgen en Nederlanders hun weg voor een bezoek aan 'De Heimolen' te Bosschenhoofd. Een beltmolen die nog bijna dagelijks in bedrijf is. Na het nuttigen van een ijsje, gekocht bij een ijsboer, die alsof hij uit het niets was verschenen, ineens midden in het bos langs de weg stond, ging de tocht verder naar de derde molen, t.w. de 'Zwarzenbergse Molen'.

Deze scheprad-poldermolen van Etten-Leur met zijn vlucht van 28.30 m. is de grootste van het Brabantse land. In bedrijf was hij helaas niet, daar een kapotte taats hem parten speelde. Het herstel van dit zo vitale deel is reeds ter hand genomen.

Bij een onlangs uitgevoerde restauratie werden o.a. het gevlucht en het staartwerk vernieuwd.

Als laatste werd molen 'De Toekomst' te Hoeven aangedaan, welke zelfs, door de licht in kracht toegevoerde wind, nog wat gerst kon malen.

De spreekwoordelijke Brabantse koffietafel volgde hierna en als avondprogramma werd een film vertoond van een 'Staakmolen op hoog stenen onderbouw'. Het was de molen van wijlen Alfred Ronse, de 'Merelaan' te Ghistel in België. Een voor onze Nederlandse begrippen vreemdsoortig type molen.

De dia-presentatie van de molens van West-Brabant sloot de dag af, waarbij nog vermeld dient te worden dat het voor en tijdens de koffietafel en ook

daarna nog uiterst goed wilde vloten met de gesprekken onderling.

Naar aanleiding van de diverse gehoorde reacties en het stralende weer kunnen we terugkijken op een zeer geslaagde dag... en kijken we met spanning al weer uit naar datgene wat onze Belgische vrienden voor ons in petto hebben tijdens de volgende en 12e kontaktdag.

Namens het bestuur van de afd. Noord-Brabant bedankt voor de goede sfeer en tot ziens.

Niek van Eekelen

INFORMATIE - XVIII RICHTLIJNEN VOOR DE BIOTOOPWACHTER

Tijdens de laatst gehouden reeks bijeenkomsten van de biotoopwachters is gebleken, dat niet ieder van hen in het bezit is van de bovengenoemde informatie. Daar het een bijna onmisbare handleiding is bij het goed uitvoeren van het werk als biotoopwachter, dient hij of zij deze zondermeer in bezit te hebben.

Het is echter al weer bijna 10 jaar geleden dat deze informatie is uitgegeven waardoor het mogelijk is dat diversen onder u deze informatie niet in bezit hebben.

Voorraad hebben we er ook niet meer van en daarbij komt nog dat de inhoud na 10 jaar enige aanpassing behoeft. Toch willen we die biotoopwachters, die zonder zitten, terwille zijn en zo snel mogelijk alsnog van een exemplaar voorzien.

Gaarne dus per omgaande even een verzoek om toezending van een exemplaar, waarna wij er een aantal zullen laten maken vooruitlopende op de uitgave van de gewijzigde uitvoering.

Verzoeken richten aan het adres van de ledenadministratie t.w.

Mevr. E.N. Pouw-Schipper
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden
Tel. 02159-45428

EEN UNIEKE VINDING?

Wat gaat de tijd toch snel, na in 1980 met goed gevolg examen te hebben gedaan op 'De Roos' in Delft, ben ik al weer ruim tien jaar molenaar op de molen 'De Korenaer' in mijn woonplaats Loosduinen.

Het is een molen met nogal wat problemen. Ten eerste zijn biotoop, een misdadige verminking vooral wat zijn windvang betreft. Als het op malen aankomt een verlies van wel 60 tot 70 procent van de windvang.

Een ander probleem is de steenzolder de beperkte ruimte wat betreft het behandelen en keren van de loperstenen. Met dit keren van de loperstenen kom ik tot de essentie van dit artikel.

Een algemeen bekend probleem is mijns inziens, en ik denk voor de meeste korenmolenaars onder ons, het keren van een lopersteen als men op zichzelf is aangewezen om deze klus te klaren. Het probleem is in wezen de onbalans van deze stenen nadat de slijtage van de maallaag zover is voortgeschreden dat de gaten voor de steenkraanbeugels niet meer in het midden zitten van de steendikte. Veelal zijn twee paar van deze gaten in de zijkant aangebracht om dit euvel enigszins te ondervangen, maar voldoende is dit in geen enkel geval.

Ten aanzien van het makkelijk werken, gezondheid, rugklachten, veiligheid en mogelijk terugslaan van de steen heb ik dit systeem altijd maar primitief gevonden. Daarbij heb ik mij dikwijls afgevraagd waarom er nooit een systeem in gebruik is genomen of ontwikkeld waarmee dit welbekende euvel is opgelost.

Wat zou het een zaligheid zijn om altijd tijdens het keren een steen te hebben die volledig in balans is en bij wijze van spreken met een pink gekeerd zou kunnen worden. De wens is de vader van de gedachte, en al het voornoemde overwegende en een hoeveelheid herseninspanning ben ik tot een oplossing gekomen. Het resultaat is een tweetal verstelbare bussen in de zijkant van de lopersteen. Het bleef niet bij een idee allen, de technische uitvoering daarvan is ook reeds gerealiseerd. Het enige wat er nog aan mankeert is het uitproberen in de praktijk, maar ook hier wordt inmiddels aan gewerkt.

In het volste vertrouwen heb ik mijn 'vinding' aan enkele met molenpraktijkproblemen bekende personen getoond en zonder een enkele uitzondering waren ze allen redelijk tot zeer enthousiast.

De opzet is nu om het aan te laten brengen in een nieuw koppel kunststenen en het resultaat vast te

MOGEN WIJ HET EVEN MET U HEBBEN OVER HET GEZICHT VAN UW BEDRIJF?

Wilhelmina levert bedrijfskleding in vele uitvoeringen, modellen en materialen. Maar ook effektmatten, poetsdoeken, kleefzwabbers en handdoek- en zeepautomaten. Afname van deze producten en nog vele andere in combinatie met Wilhelmina's unieke huurservice geeft u de zekerheid van altijd schoon en compleet materiaal. Want zeg nu zelf, een onverzorgd bedrijf dat is toch zeker geen gezicht.

Wilhelmina werkt aan schoner werken.

Wilhelmina Textielreiniging bv
Kanaaldijk Zuid-West 9
5706 LD HELMOND
Tel. 04920-35820

Wilhelmina

werkt aan schoner werken

stellen van het werken met deze verstelbare steenbussen. Hierna kan de hopelijk bij de diverse korenmulders gewekte nieuwsgierigheid bevredigd worden.

In verband met het verder vervolmaken en het toepasbaar maken voor vele molenaars heb ik behoefte aan een overzicht van de zoal in ons korenmolenereldje in gebruik zijnde steenkraanbouts en/of -pennen. Het gaat hier hoofdzakelijk om de gebruikte dikte en lengte van deze onderdelen van de steenkraan.

Gaarne hiervan een berichtje of telefoontje aan mijn persoon t.w.
H.H.M. Lelieveld
Swierinkade 15
2552 RN Den Haag
Tel. 070-3970917

Bij voorbaat reeds hartelijk dank voor de te nemen moeite.

Huub Lelieveld

BOEK OVER MOLENS VAN DE ALBLASSERWAARD EN DE VIJFHEERENLANDEN

Begin 1993 verschijnt het boek 'Molens van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden'. Een standaardwerk, dat tot stand is gekomen onder redactie van B.E. Janik en H.J. van Rees. De gedegen voorbereiding was in handen van deskundige auteurs. Hun kennis van zaken en hun (archief)onderzoek staan borg voor een uitstekend boekwerk van circa 250 pagina's in groot formaat. In het boek zijn meer dan 200 illustraties opgenomen, waaronder nooit eerder gepubliceerde foto's en tekeningen en het bevat een systematisch overzicht van alle molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden.

Auteurs

Tot de keur van auteurs, die aan het molenboek hebben meegewerkt, behoort de bekende molen-deskundige drs. H.A. Visser uit Papendrecht. Hij is

bestuurslid van zowel de landelijke vereniging die zich inzet voor molenbehoud ('De Hollandsche Molen') als de regionale Stichting tot Instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Voorts werkten mee: A. van der Plas, J. de Vries en A.C. Enkelaar. Zij zijn verzamelaars van historisch materiaal over molens en alle drie ook als vrijwillig molenaar actief. Daarnaast werkte G.H. Keunen, in het kader van het molenbehoud werkzaam bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, aan het boek mee.

Poldermolens

'Molens van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden' behandelt zeer uitgebreid de poldermolens. Dit is niet verwonderlijk, want de wipwatermolens zijn voor een belangrijk deel juist in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden ontstaan. Het boek

Bijgaande illustratie - een tekening van de 'Hoekmolen' te Hei- en Boecop, door medeauteur A.C. Enkelaar

bevat onder meer een interessant bestek uit 1581 met reconstructietekening van een wipwatermolen in de polder 'De Biezen' onder Hagestein en Vianen.

De auteurs belichten veel aspecten van de watermolens: de verschillende typen, de constructie, de bemalingstechniek, het peilen en het seinen, het onderhoud en de watermolenaars en hun werk. In een historisch overzicht is de ontwikkeling van het ontstaan van de molens tot aan de vervanging door stoommachines en elektrische gemalen opgenomen.

Verder wordt onder andere aandacht geschonken aan de molenbranden en andere calamiteiten, aan het Kinderdijkse molenroedebedrijf gebr. B. Pot en aan de heel bijzondere 'Linkse molen' te Noordoosloos, waarvan de wieken in tegenstelling tot bij alle andere molens andersom draaien.

Koren- en industriemolens

Het boek beperkt zich echter niet tot de poldermolens. In een apart hoofdstuk komen ook de koren- en industriemolens aan de orde. Een van de oudste molens van Nederland was de windkorenmolen van Langerak, waarvan reeds in 1253 melding werd gemaakt!

Het laatste gedeelte van het boek bevat een uitgebreide actuele en historische beschrijving van alle 54 nog bestaande molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Zeer waardevol is het systematische overzicht van alle bestaande en verdwenen molens worden genoemd: 274 in totaal! Een inven-

tarisatie van molenrompen en molenrestanten completeert het geheel.

Bestellen

'Molens van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden' zal begin maart 1993 verschijnen. Het kost inclusief een opvouwbare kaart met de bestaande en verdwenen molens f 59,50. Bij voorintekening is het boek 10 gulden goedkoper en kost het slechts f 49,50.

Wie van deze voordelige prijs wil profiteren moet het boek voor 15 februari 1993 bestellen door overmaking van f 49,50 per exemplaar op rekeningnummer 3250.43.647 bij de Rabobank of op postgironummer 5856016, ten name van de Stichting Publikaties Alblasserwaard en Vijfheerenlanden te Hardinxveld-Giessendam, onder vermelding van 'Molenboek' en het aantal exemplaren. In de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden worden de bestellingen zo snel mogelijk na de verschijningsdatum thuisbezorgd. Bestellers buiten deze regio dienen f 10,- meer over te maken wegens verzend- en verpakkingskosten, in totaal f 59,50. Zij ontvangen hun bestelling uiteraard ook zo snel mogelijk.

KUNSTMOLENSTENEN

**ZOWEL MET ZACHTE UITSLAG ALS MASSIEVE,
KUNNEN WIJ U NAAR KEUZE LEVEREN.**

Onze maalstenen worden vakkundig afgewerkt, vooral ook het scherpen en het goed onder de rij brengen.

Ook is in ons bedrijf gelegenheid, voor hen die daar prijs op stellen, om onze stenen te zien malen.

Ook voor nieuwe Duitse blauwe stenen kunnen wij u van dienst zijn.

Voor verdere inlichtingen graag bereid.

A. H. KEES

**KUNSTMOLENSTEENFABRIEK
EN MOLENAARSBEDRIJF**

VALKENSWAARDSEWEG 3, 5595 CA
LEENDE
TELEFOON (04906) 1207

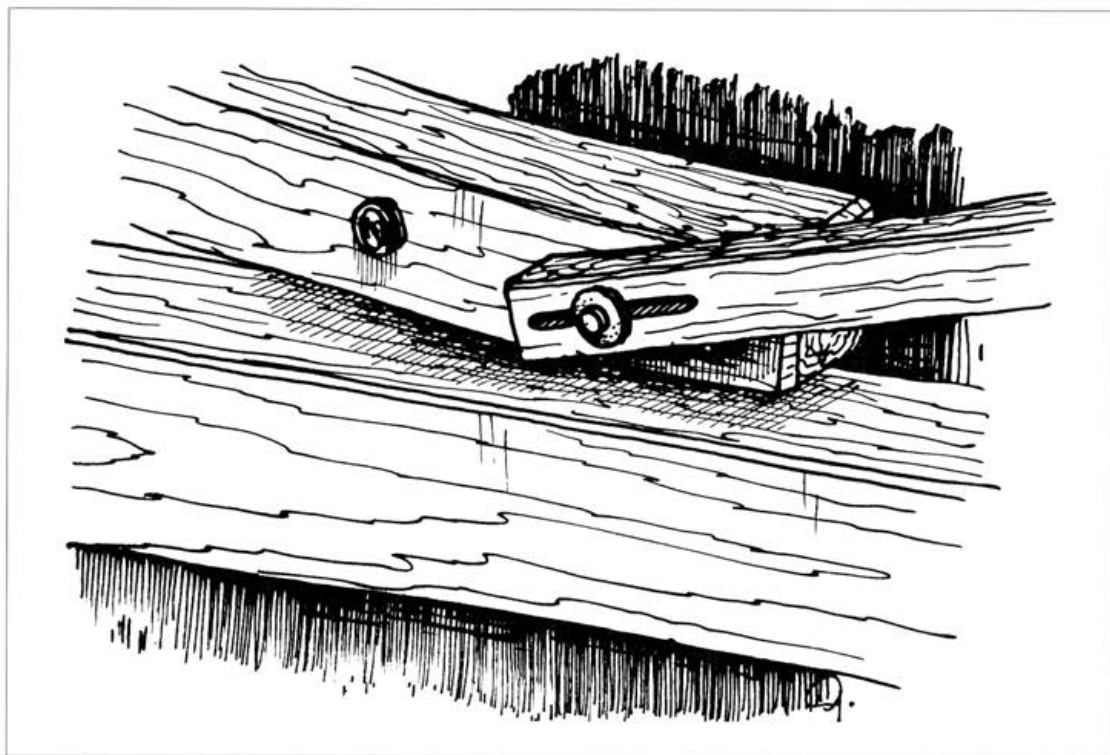
Molenaar gezocht

Voor molen 'De Zwaan' in Lienden wordt in verband met het komende vertrek van de huidige vrijwillig molenaar naar molen 'De Bouwing' in Geldermalsen met ingang van het komende jaar een vrijwillig molenaar gezocht. Tevens acht de eigenaar van de Wittebrinks molen in Zelhem het gewenst dat zijn molen regelmatig in werking wordt gezet door een vrijwillig molenaar, omdat hem de tijd daarvoor ontbreekt.

Voor reacties en nadere gegevens kan men terecht bij ondergetekende, Wilgenstraat 8, 7271 JG BORCULO. Tel.: 05457-72363.

WAT WAS DAT VOOR 'N MOLENZAAK?

De molenzaak was de laatste keer niet zo'n erg moeilijke. Diverse lezers brachten de afgebeelde balk gauw thuis als de penbalk, toegepast in diverse molens.

Het betrof hier een penbalk van een molen met een langespruit liggende tussen de windpeluw en het bovenwiel, dit is vast te stellen aan de vorm.

Een licht naar beneden doorgebogen penbalk is alleen mogelijk als de molen is voorzien van een bus- of ijzerbalk. De bovenas kan dan iets lager in de kap liggen. Dit is bij een molenkap met een langespruit boven de koningsspil door het hart van de kap niet mogelijk. Dit komt door het feit dat de langespruit of middelbalk, zoals hij ook wel eens genoemd wordt, niet gedeeltelijk tussen de voeghouten ligt, maar er boven op.

De bovenas moet hierdoor aanmerkelijk hoger in de kap komen te liggen wil deze tenminste vrij van de lange spruit kunnen draaien. Zeker als men hierbij ook nog in aanmerking neemt, dat juist op deze plaats het boshout rond de gietijzeren as is vastgezet.

De nieuwe molenzaak is wellicht voor velen weer iets moeilijker, maar doe je best, wellicht dat je er uit komt.

De winnaar met de juiste oplossing is bij loting geworden:
J. van Riet
Beeksenhof 20
5841 BB Oploo

MOLENOPENINGEN

Als een molen klaar is na een grondige restauratie, is een ieder die hierbij betrokken is reuze trots.

Gelukkig als men is, wil men anderen het resultaat tonen en besluit men de weer inbedrijfstelling gepaard te laten gaan van enig feestelijk vertoon. Uitnodigingen worden rondgezonden aan officiële instanties en alom in de molenwereld.

Dan volgt helaas al snel een teleurstelling in de vorm van vele afschrijvingen van molenvrienden die niet in de gelegenheid zijn de heuglijke dag bij te wonen. De oorzaak is gelegen in het feit dat men een verkeerde dag heeft uitgekozen om de feestelijke opening plaats te doen vinden. Steeds weer kiest men een zaterdag hiervoor uit, de Nationale Molen- of Open Monumentendag.

Reeds dikwijls is het gevraagd, maar het lijkt een welhaast onuitroeibaar gegeven te zijn, om juist die dagen te kiezen.

Wij hebben in de loop van de tijd zo hier en daar eens geïnformeerd, wat nu eigenlijk de redenen waren om dat zo te doen. En tot onze verbazing moesten wij ervaren dat het in zeven van de tien gevallen juist de (vrijwillige) molenaars zijn die de diverse feestcomité's in die richting geadviseerd hebben.

Veelal is dan de reactie als men hen daar op wijst,

"gut" daar heb ik nu in het geheel niet aan gedacht. Dames en heren molenaars en zeker de diverse moleneigenaren, aan u allen het dringende advies, vermijdt de bovengenoemde dagen omdat juist dan nagenoeg iedere molenaar verplichtingen heeft op zijn eigen molen.

Neem daarvoor zo veel mogelijk een doordeweekse dag, dit heeft tevens het voordeel dat vele officiële personen en de molenaars zeker veel sneller zullen besluiten uw prachtig gerestaureerde molen met een bezoek te vereren.

Als dat in het vervolg zo geregeld zou kunnen worden, dan zult u als organisator veel meer bezoek ontvangen uit de molenwereld, een deel van onze maatschappij die dit uit hoofde van hun betrokkenheid zeker ten zeerste zullen waarderen.

Bij voorbaat hartelijk dank.

DE NIEUWE LESSTOF "DE BASISCURSUS VRIJWILLIG MOLENAAR"

Een dezer dagen of wellicht is het reeds zover, ontvangt u de eerste delen van de nieuwe Basis cursus.

De lesstofcommissie heeft er hard aan getrokken om u dit aan te kunnen bieden. De samenstelling heeft vele hoofdbrekers gekost, maar wat er nu is zal, naar wij hopen, de toets van de kritiek kunnen doorstaan.

De delen die nu klaar zijn omvatten de volgende stof:

- Hoofdstuk 1. Een woord vooraf
- Hoofdstuk 2. Inleiding
- Hoofdstuk 3. Literatuurlijst
- Hoofdstuk 4. Welke molentypen zijn er?
 - 4.1 De energiebron
 - 4.2 Grondvorm en model
 - 4.3 Bouwwijze en plaats
 - 4.4 Gebruikte bouwmaterialen
 - 4.5 Het kruisysteem
 - 4.6 De funktie van de molen
 - 4.7 Streekgebonden kenmerken

- Hoofdstuk 5. Staandewerk
 - 5.1 De standerdmolen
 - 5.2 De wipmolen

De indeling van de lesstof is zodanig opgezet dat de stof verdeeld is over 2/3 van de breedte van de bladzijden waarmee een ruime marge links van de tekst is vrijgehouden.

Deze marge is bestemd voor het in cursief uit de tekst lichten van trefwoorden. Van deze trefwoorden zal te zijner tijd een woordenlijst worden samengesteld met een verwijzing naar de bladzijde waar

men gegevens kan vinden over een bepaald woord. Deze trefwoorden worden in de tekst zelf ook cursief weergegeven.

Verder is besloten de gehele cursus losbladig te doen verschijnen, waarmee de mogelijkheid is geschapen dat nieuwe of gewijzigde bladen zonder veel moeite tussengevoegd of vervangen kunnen worden.

Voor de cursusbladen heeft het Gilde ook opbergmappen laten vervaardigen. De prijs van deze mappen is uiterst laag gehouden, t.w. 7,50 excl. porto. De mogelijkheden tot het aanschaffen zullen, naar wij hopen, binnenkort zodanig geregeld worden, dat men dicht bij huis een exemplaar zal kunnen afhalen. Wij zullen hierover zo snel mogelijk informatie verstrekken.

DE STANDERDMOLEN INFORMATIE

Reeds geruime tijd verschenen er van tijd tot tijd berichten over de op handen zijnde informatie betreffende het oudste type windmolen.

Een drietal Gildeleden had zich spontaan aanbebo-

zeilmakerij Fa. van Neerven & Zn.

opgericht

1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR

IN

NEDERLAND, BELGIË

EN DUITSLAND

IN

KATOEN, W.K. 77 EN VLASDOEK

DR. VAN ERPSTRAAT 1

5341 AK OSS

TELEFOON 04120-24028

den hier voor te zullen zorgdragen. En zij hebben dan ook een royaal stuk werk over dit onderwerp op papier gezet. En wel zodanig dat het geen informatie was geworden, maar een waar boekwerk.

Nadat alles binnen was, zoals tekst, afbeeldingen en tekeningen werd bij een drukker/uitgever een prijsopgave aangevraagd en verkregen.

Het bestuur is toen de schrik in de benen geslagen, toen bekend werd, wat de prijs diende te zijn voor het doen verschijnen van dit boekwerk.

Ondanks dat de uitgever/drukker bereid was een behoorlijk risicodragend deel van welgeteld f 30.000,- voor zijn rekening te nemen, bleef het

bedrag zodanig hoog dat het besluit tot uitgave door het Gildebestuur niet genomen kon worden, zonder verregaande financiële consequenties.

Het bedrag was dermate hoog dat dit zondermeer het faillissement van het Gilde zou betekenen. En ieder zal begrijpen dat het bestuur dit op geen enkele wijze zou hebben kunnen verantwoorden.

Er is nog geprobeerd om de uitgave op een andere, voor het Gilde wel aanvaardbare wijze uit te geven, doch helaas werd hiervoor geen toestemming verkregen van de schrijvers.

Al met al een teleurstellende zaak voor alle betrokken partijen en zeker voor onze leden in het bijzonder.

HET WEER ZOALS HET WAS

Het gebeurt slechts zelden dat ik een zo uitgebreid verslag ontvang van een vrijwillig molenaar, over een bepaalde weersituatie. De toestand was er blijkbaar naar. Ik moet toegeven dat ik van het slechte weer niets heb gezien... In de vakbladen werden er verschillende pagina's volgeschreven over de bewuste ochtend. De gedetailleerde beschrijving lijkt me interessant genoeg om in z'n geheel over te nemen. Ik laat verder Hans Smulders uit Rhenen aan het woord:

Beste Jan,

"Voor mijn doen is het niet gebruikelijk eens een verslag te maken over het gedrag van het weer. Zeker niet als het om een doordeweekse dag gaat, waar van mij verwacht wordt, met de rug naar het weer te zitten. Dinsdag 21 juli jl. werden diverse plaatsen, vooral in het zuiden, getroffen door noodweer. Dit werd voorafgegaan door een opvallend natuurverschijnsel.

Wageningen, dinsdagochtend 8.20 uur, 21 juli 1992.

De weersverwachting was: buien met kans op onweer, gepaard gaande met zware windstoten. De scheep- en recreatievaart werd gewaarschuwd. De vorige dag was de temperatuur ± 30 graden geweest, de nacht was benauwend warm, tot de daaropvolgende ochtend, 8.20 uur. In het zuidwesten tekende zich een golvende lijn af. In het noorden en het westen was hij scherp te zien, naar het zuiden toe werd hij versluierd door voorhangende bewolking. Boven de lijn was het donker, daaronder muisgrijs, met daarin een donkere vorm van een tweede lijn. Nu is dat licht en donkerspel bij een naderend front niet ongewoon, ware het niet dat de lichtere kleur onder het donkere, met grote snelheid, doorschoof. Binnen enkele minuten was het boven ons.

Er was nu een duidelijke wolkenband te zien, de as liep van zuidoost naar noordwest. De voorkant werd

gevormd door rollende, grijs gekleurde kleine wolken, die leken op sneeuw of nevelvelden. We hielden het op het laatste. De geschatte hoogte ten opzichte van het maaiveld was 4 à 50 en was ± 300 meter breed of diep.

De passage duurde niet veel langer dan een minuut. Op het moment dat de voorzijde van het front passeerde was het nog warm en stil, doch weinige seconden later begon het te waaien. Weer iets later bogen de bomen vervaarlijk door. De onderzijde van de band was rafelig, doch toen er aan de achterzijde tegen de wolkenband kon worden aangekeken, raakten we onder de indruk van de schoonheid hiervan.

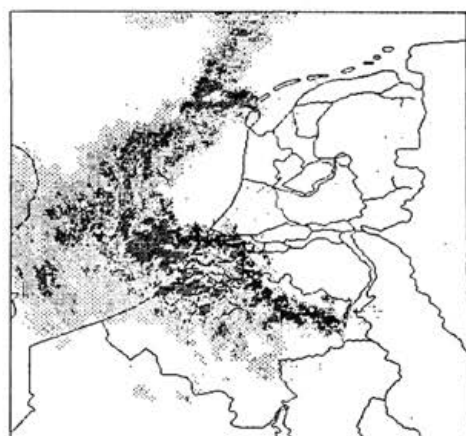
Er was een reusachtige muur van wolken te zien, die achterover helde, ongeveer vijf graden ten opzichte van de verticale lijn. Dat werd waarschijnlijk veroorzaakt door een opstijgende lucht, die de band voortstuwde, waardoor het aan de achterzijde aanzienlijk hoger was dan de voorkant.

Het leek wel op een rijk gebeeldhouwde achterzijde van een zeilschip uit de Gouden Eeuw. De daaropvolgende wolken vormden een tweede, kleinere band op hoger niveau, die glad was van vorm met een wigvorm, waarvan de punt naar beneden wees. Daarachter was de lucht zilverachtig grijs, op enkele wolkenflarden na, er waren daarin geen duidelijke vormen te zien, alleen lichte en donkere 'vlekken'.

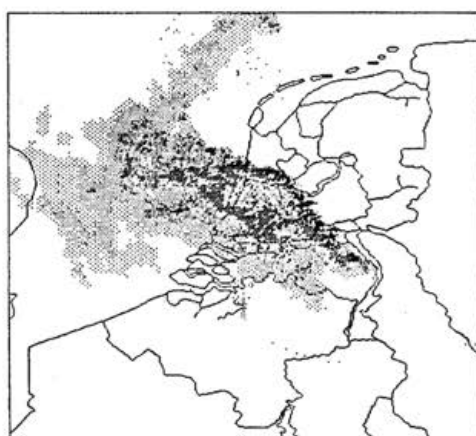
Daarin flitste het onophoudelijk. Het gevaar school zich daarin. Op dat ogenblik waaide het behoorlijk, maar niet extreem en het was nog steeds droog. Kort nadat we naar binnen waren gegaan begon het te regenen, dat spoedig veranderde in zware slagregens met windstoten.

Na drie kwartier klaarde de lucht op en werd het weer rustig. De temperatuur was iets gezakt, wat dat betreft was het een zwak koufront.

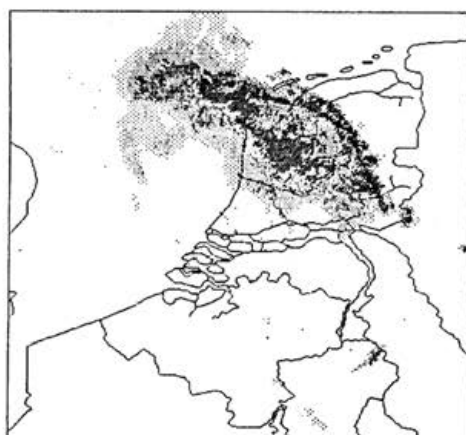
Tijdens de passage van de wolkenband werden op de A12 bij Ede twee neerdalende slurven (windhopen) gesignaleerd, die echter niet doorzetten. Uit de nieuwsuitzendingen kon men de bui haast volgen en kwamen we er achter dat we, wat onze omgeving betreft, er goed waren afgekomen.

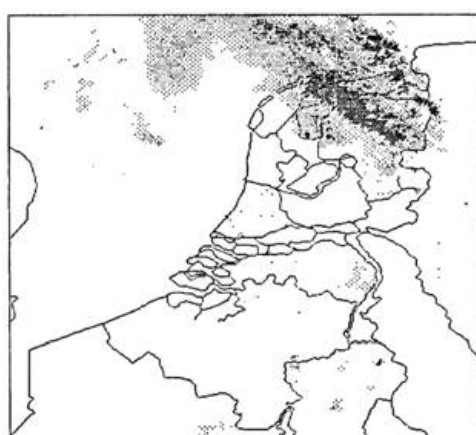
Di 21 Jul 1992
07.30 u.

Di 21 Jul 1992
08.30 u.

Di 21 Jul 1992
09.30 u.

Di 21 Jul 1992
10.30 u.

's Avonds op het journaal konden we zien dat de Vierdaagse in Nijmegen een slecht begin had. Goed was te zien dat de aanstormende bui daar hetzelfde aanzicht vertoonde als in Wageningen.

Het natuurverschijnsel was wel opvallend, daar diverse mensen me enthousiast kwamen vertellen dat ze iets gezien hadden wat ze nog nooit hadden meegemaakt.

Dat kan ik als vrijwillig molenaar met iets meer 'Kijk op het weer' ook beamen."

Dat was het relaas van Hans Smulders, waarvoor veel dank. Hij beschrijft, wat algemeen een rolwolk

Radarkaartjes betreffende het verloop van het front. De zwaarste arcering duidt op een hoeveelheid neerslag van meer dan tien millimeter per uur. Achtereenvolgend de situatie om 7.30, 8.30, 9.30 en 10.30 uur.

wordt genoemd. Een fenomeen waarvoor een molenaar gerust heel bang mag zijn. In praktisch het gehele land werd dit verschijnsel waargenomen. De discussie was ontstaan of het wel een echte rolwolk was omdat hij niet rolde. Een echte rolwolk is ook niet plat. De 'deskundigen' vinden het een twijfelgeval. Dat echter neemt niets weg van het indrukwekkende van het schouwspel.

WAT DE MOLENAAR ZAG EN HOORDE

De molenaar hoorde op de 'warmste zender van Nederland' een discussie over straatnamen. Tussen haakjes: zo'n buitengewoon warme zender zal toch een bijzonder aantrekkelijk object zijn voor de vogel-

tjes? Ze hoeven voor warmte niet meer door naar de Sahara. Flevoland is ver genoeg, toch?

Maar goed, het ging over straatnamen. Gekke straatnamen wel te verstaan. Paul van Vliet heeft er

een aardig lied over gemaakt. Dan blijkt weer eens, wat we waarschijnlijk al wisten, dat de gekte in Nederland alom heeft toegeslagen. Als je het op een bepaalde manier wilt zien, zijn er voorbeelden te over: Guldenroede, Jadedrift, Kuifduiker, Liesbos, Benedenmonde, Endelhovenlaan, maar ook Lange Spruit.

Op de warmste zender werd het ronduit heet, toen gesproken werd met mensen die woonden op, of in of aan 'Wipmolen'. Grote lol, grote schik.

Blijkbaar een nieuwe straat. 'Er wonen zeker veel kinderen daar?' 'Zeker veel vrouwen in verwachting?' 'Zijn de huizen wel degelijk gebouwd?' 'Kunt u merken dat de straatnaam van invloed is op uw gedrag?' 'Nou, we moesten elkaar wel even aankijken toen we hoorden dat we hier kwamen te wonen...' Kortom, lachen, gieren, brullen.

Prima hoor. Dat mag best. Maar nou hoopt de molenaar binnenkort een programma te horen over de namen van de mensen zelf die daar wonen. Zou het dan niet weer lachen, gieren, brullen worden. Hè meneer Naaktgeboren?

Zo'n discussie hoort dan wel op Radio 5, niet-waar?

De molenaar :las o.a. in het weekblad 'De Molenaar' over de voortdurend zorgelijke situatie van de viergang te Aarlanderveen. Zoals bekend wil het waterschap niet verder met de molens als hoofdbemaling, de Kroon gaf het waterschap daarin gelijk. Terwijl iedereen van hoog tot laag de unieke waarde van de werkende viergang wel ziet. Een vervolg.

Bij de opening van de Putmolen te Aarlanderveen spraken het gemeentebestuur en het bestuur van het waterschap de Aarlanden af om een alternatief plan van de provincie voor een echte hulpbemaling, te gaan bespreken.

De termijn voor een beoordeling van dit plan liep af op 27 augustus en het waterschap zou in de tussentijd geen activiteiten inzake de gemalen ondernemen.

In het Leidsch Dagblad verschijnt een bericht waaruit zou moeten blijken dat het waterschap, de provincie en de gemeente Alphen aan de Rijn het eens zijn geworden over de toekomstige functie van de molens. Pas wanneer de wind het af laat weten springen de elektrische gemalen bij. De gemalen zullen echter aanmerkelijk groter worden van capaciteit dan voor een echte hulpbemaling wenselijk is en wel zo groot dat daarmee een complete bemaling van de polders mogelijk is...

Het blijkt dat het plan van de Provincie het hoogste waterschapscollege - De Vereenigde Vergadering - niet eens heeft bereikt.

Ondertussen stelt statenlid Veerman voor om de zaak in een breder provinciaal verband te bespreken.

Op 15 september hebben de statenleden Veerman

en van der Vlugt een onderhoud met Dijkgraaf Kemp. Er ontstaat de indruk dat alles wel tot ieders tevredenheid zal worden opgelost. Twee dagen later begint desalniettemin de bouw van de gemalen. Het worden 'tijdelijke of voorlopige' gemalen genoemd. Behalve het waterschap en het bedrijf dat de gemalen plaatst weet niemand er iets van.

Er was haast bij, want de huur van de bemaling (lees de Molens en de Molenaars) is bij de Stichting Molenviergang Aarlanderveen al opgezegd. In de krant stond dat de molenaars per 1 februari 1993 zouden worden ontslagen. Leden van het actiecomité signaleerden de bouw en sloegen alarm.

In de 'Rijn en Gouwe' van 23.9 verscheen het volgende bericht:

De Aarlanden

De gemeente Alphen sommeert het waterschap De Aarlanden de werkzaamheden voor de nieuwe machinegemalen in de Drooggemaakte Polder bij Aarlanderveen te staken. B. en W. meldde dit in een gisteren verstuurd brief aan het waterschap. De Aarlanden is tot verrassing van velen vorige week begonnen met de plaatsing van twee elektrische gemalen in de polder. Met deze pompinstallaties en een uitbreiding van het gemaal Neptunus kan de molenviergang in Aarlanderveen buiten werking worden gesteld. Uit onderzoek van de gemeente is gebleken dat voor de plaatsing van de gemalen bouwvergunningen nodig zijn. Bovendien zal een procedure voor de hinderwet moeten worden door-

Uitnodiging

aan alle leden van

'Het Gilde van Vrijwillige Molenaars'
en belangstellenden in Noord-Holland
De Contact Commissie Noord-Holland
nodigt U allen uit voor een

Contact avond.

Gehouden in
het dorps huis 'De Kern'
Overtoom 15 te Castricum.

Aanvang 20.00 uur, 3 aaltje open 19.30 uur.

Datum en programma:

DINSDAG 16 FEBRUARI 1993

**DIA-LEZING DOOR GERBRAND DE
VRIES OVER DE MOLENS DIE HIJ
BEZOCHT IN OOST-EUROPA**

**INL. TH. V.D. NIEUWENDIJK
072- 33 82 80**

Heeft U ideeën of opmerkingen, dan willen wij die
graag vernemen. Inlichtingen: Th. vd Nieuwendijk
Namens de C. C. wensen wij U 072 - 33 82 80
een hele fijne avond toe.

lopen. In de brief spreken B. en W. van Alphen het 'bestuurlijk vertrouwen' uit om de verdere werkzaamheden in de polder op te schorten.

In dezelfde tijd vergaderde het buurtwaterschap Veen- en Geestlanden. Dit is de toekomstige fusiepartner van het waterschap De Aarlanden (dat trouwens ook financiële problemen blijkt te hebben).

Het actiecomité en de Molenstichting doen een beroep op Veen- en Geestlanden om de molens blijvend te laten werken. Unaniem stelt dit waterschap zich achter dit streven. Dat gaf weer wat hoop, want Veen- en Geestlanden staan op meer gelijke hoogte met de Aarlanden, ook al heeft men in andermans zaken geen zeggenschap, dan provincie of gemeente die wettelijk een andere positie hebben. Zij houden toezicht of dienen vergunningen af te geven. Maar, de geplande fusie, die eerst op 1 januari zou gaan gebeuren, wordt opgeschort in verband met diverse moeilijkheden, waaronder ook de molenkwestie. Zo zou een fusie van waterschappen in deze kwestie gunstig kunnen zijn voor de molens.

Enkele dagen hierna vergaderde een commissie uit de Provinciale Staten. Van het spreekrecht maakte Dijkgraaf Kemp gebruik. Hij betoogde dat zijn waterschap slechts huurder was van de molens en dan ook de huurovereenkomst kon ontbinden. Formeel is dat juist, maar het waterschap is ook partij in de Molenstichting, die in 1965 werd opgericht, mede om de financiële lasten voor de polder van toen, aanvaardbaar te houden.

Statenlid Veerman vroeg aan de Dijkgraaf wat nu precies de bezwaren waren tegen de windbemaling en het plan voor hulpgemalen van de provincie.

Kemp vond de molens een risico bij een mogelijke optredende calamiteit en ze zijn moeilijk te bereiken voor onderhoud...

Het plan van de Provincie vond hij niet zinvol, want het ondervindt de bezwaren tegen de windbemaling niet.

Er werd ook gevraagd of de hele zaak geen prestige-kwestie was geworden voor Kemp persoonlijk...

Ingeland Kempenaar had vervolgens veel bewondering voor de molens en prees het actiecomité. Als bewoner van de polder vertelde hij dat de resultaten hier zeker niet slechter zijn dan in vergelijkbare polders. Hij wees op gebreken in de waterhuishouding. De tussenboezems van de molens zitten vol bagger, waardoor een optimaal functioneren wordt belemmerd.

De vertegenwoordigster van het actiecomité wees op de halsstarige houding van het waterschap en de onwil om de bijzondere waarde van de werkende viergang te onderkennen. Het actiecomité heeft naar aanleiding van de begonnen bouw van de gemalen een beroep gedaan op alle Tweede Kamerfracties en op de Ministers van WVC en Verkeer en Waterstaat.

Wethouder Brussen van Alphen aan de Rijn was zeer teleurgesteld dat het plan van de provincie zelfs

niet eens was behandeld. De statenleden waren unaniem in hun mening dat de molens moesten blijven werken. Een van de statenleden verweet het waterschap 'geen inzicht te hebben in de veranderde maatschappelijke verhoudingen. Een ander lid vond het ongerijmd dat de provincie subsidie geeft voor windmolens voor energie-opwekking, terwijl even verder de werkende windmolens worden stilgezet.

De provincie blijkt zelfs bereid evt. aantoonbare schade veroorzaakt door de windbemaling te willen vergoeden. Ook zou het stopzetten van de molens tot gevolg hebben dat de Rijksbijdrage in het exploitatiekort zou worden beëindigd.

Op 25 september verschijnt er een persbericht met de mededeling: De molens blijven hoofdbemaling! Er komen twee gemalen. Eén van 15 m³/min voor de Put en één van 40 m³/min voor het bovenblok. Deze veertig kuub kunnen in een handomdraai worden gehalveerd en dat zal de normale capaciteit zijn. Alleen als de molens het water niet weg kunnen krijgen zal het gemaal op volle capaciteit draaien.

Men verklaart met woorden dat de molens hoofdbemaling blijven, maar bouwt inmiddels twee gemalen met een dusdanige capaciteit dat ze volkomen in staat zijn de polder te bemalen. De optimist zal hopen dat men zich aan de intentieverklaring zal houden. De pessimist zal de handelwijze van Dijkgraaf Kemp in gedachten houden en inzien dat er werkelijk niet meer nodig is dan een vingerknip om zgn. hulpbemaling tot volledige bemaling op te waarden. Een kapotte kam aan een molen is bij wijze van spreken voldoende om een gemakkelijk einde aan de molengang te veroorzaken. Of een zieke molenaar, idem.

De molenaar heeft naast zijn molen ook jarenlang te maken gehad met een noodgemaal met slechts krap de helft van de feitelijk benodigde capaciteit. Meer dan twintig jaar heeft het 'tijdelijk' gemaaltje van krap 30 m³/min de 570 ha bemalen. Lang niet optimaal, maar toch heeft het gewerkt. Er zijn heel wat polders met een gemaal met dubbele en enkele snelheid of twee vijzels. Velen daarvan gebruiken vrijwel nooit de volledige capaciteit. Er komt te veel veen of bagger voor het krooshek. De toevoer is onvoldoende. De eerstvolgende duiker ligt te hoog. De stroomkabels zijn te licht...

De zijden draad is er nog steeds, zelfs met intentieverklaring...

De molenaar hoorde tot vervelens toe dat alles op de radio beter gaat worden. Radio twee is nu de warmste zender van Nederland. Wat dat ook moge inhouden. Het scheelt in ieder geval nog geen das.

Radio 1 was de zender voor nieuws en actualiteiten. Dat zou zo blijven, maar het werd nog beter.

Nou, dat hebben we gemerkt. Eén van de pro-

gramma's die meteen verdwenen waren de mededelingen voor land en tuinbouw, met het uitgebreide weerbericht. Om vijf voor één kon je precies horen hoe het weer was in het hele land, inclusief windrichting en sterkte. Vooral interessant als het bijvoorbeeld uit het zuiden waaide, terwijl er aan de kust al een harde westenwind stond. Je kon weten wat je te wachten stond.

Trouwens, als het gaat over weerberichten op de Nederlandse radio, dan kunnen we gerust zeggen dat die uitblinken. Maar dan wel door oppervlakkigheid en kretologie. Uitgebreide informatie is er tegenwoordig alleen maar van Hans de Jong en Meteo Consult. De laatste alleen als men van de radiojongens de kans krijgt om uit te praten en niet onderbroken wordt door de meest stompzinige en nodeloze vragen. Dit soort uitgebreide weerinformatie is er op sommige dagen, op verschillende zenders en op wisselende tijden. Met andere woorden: weinig praktisch bereikbaar. Er zijn dus nog enkele mogelijkheden om te weten te komen waar fronten liggen, wat voor fronten het zijn, wanneer ze worden verwacht en wat er gaat veranderen. Ook de wind is bij hen geen ondergeschoven kindje.

Mededelingen over de wind hoort men bij de 'officiële' slechts af en toe. We hebben nog het geluk dat de scheepvaart wel wordt bediend. Als er op zee meer wind is dan 5 Beaufort, dan wordt dat vermeld. Dat is dan meestal de enige mededeling over de wind in het weerbericht. (Wanneer gooit men die 'overbodige kennis' er ook uit?) In ieder geval blijkt de wind op zee belangrijker dan de wind boven land. Iedereen zit tegenwoordig toch achter dubbel geïsoleerd glas nietwaar?

Een argument om de weersberichten van vijf voor één te laten vervallen was dat alle informatie die daar werd verstrekt op Teletekst beschikbaar was. Alsof iedereen Teletekst heeft. Trouwens, als dat de maatstaf gaat worden kan Radio 1 wel helemaal inpakken, want zowat alles is tegenwoordig op Teletekst te vinden. Alleen: de molenaar heeft geen Teletekst. Niet in huis, niet in de molen, niet in de auto, helemaal niet. De molenaar heeft zelfs geen zin om bij de burens te gaan kijken. Nee, de molenaar heeft een goedkoop radiootje in zijn auto en een kleine transistor in de molen. Meer dan voldoende dacht hij. Nou, mooi niet. Je koopt maar een dure tv. Of anders, wat zou je zeggen van een computer. Voor veel geld krijg je alles op het scherm, tot en met satelietbeelden toe.

Bij mij dus geen Radio 1 meer. Protesteren heeft toch geen zin bij dat soort instanties. Het is er net als bij de overheid. Zij weten veel beter dan jij wat goed voor je is. Dus, mond dicht. Neem dan maar de lokalen. Onze streekradio.

Bij de TV is het trouwens niet veel beter. Veel gezwaai met de handjes, zittend of staand. Al of niet wandelend, want dat doet zo dynamisch aan. Met een grote kaart of een klein weerkaartje. Maar dan wel weerkaartjes van het niveau van een schoolbord voor 'groep 1'. RTL doet het beter. Daar staan tenminste fatsoenlijke fronten aangegeven.

Wel eens de BBC gezien? Lang niet iedereen kan

dat ontvangen, jammer genoeg. Maar daar zie je prachtige windkaarten met per uur verlopende windrichting en windsterkte, voor heel Groot-Brittannië inclusief Nederland. Blijkbaar is de interesse voor het weer in Engeland veel groter, want men neemt er alle tijd voor. Heel anders dan in ons land.

Nee, dan blijft het in Hilversum maar sukkelen. Ofschoon er geen onderwerp bestaat waarover zo druk wordt gepraat dan het weer. Op de officiële informatiezender bestaat het niet. Als er dan nog iets over wordt gezegd, dan mag het niet meer zijn dan een 'hapklare brok'. Niet veel meer dan een korte kreet.

Verboden, fout, dom, excentriek. Dat denkt men in Hilversum van mensen die meer over het weer willen horen dan: 'snertweer' of 'eeeeinde weer'!

HET MOLENLANDSCHAP

Het maken van een blad als de Gildebrief is elke drie maanden weer een behoorlijke klus. Dat geldt voor schrijvers, drukkers, adresseerders en nog veel meer.

Een van de probleempjes waarvoor je als redactielid komt te staan, is hoe groot het blad moet worden. Er zijn altijd artikelen die er per sé in moeten, terwijl andere verhalen wat minder tijdgebonden zijn en nog wat kunnen wachten. Toch proberen we steeds kopij niet te lang te laten liggen.

Dan komt er soms toch een probleempje, want het aantal pagina's van de Gildebrief en trouwens elk blad, dient steeds op een veelvoud van vier pagina's uit te komen. Dat wil wel eens betekenen dat er wat plaats over is. In mijn oude vak, de typografie, spraken men dan van het plaatsens van een 'stoppertje'.

Een beter idee leek ons echter om deze ruimte te gebruiken voor een nieuwe rubriek die zou bestaan uit steeds twee foto's bij elkaar, met in de eerste plaats een oude plaat van een molen, vele jaren geleden, in een onbedorven omgeving, met daarbij een foto van de huidige situatie, genomen van dezelfde plek.

De bedoeling is dan niet, de mogelijke verschillen aan de molen te laten zien, maar in de eerste plaats de negatieve verschillen die in het omliggende landschap zijn ontstaan. De 'molenbiotoop' zogezegd, die in heel wat gevallen is verslechterd.

Het gaat dan ook niet om molens en vroegere molenplekken, die men kan beschouwen als te zijn opgeslokt door stedelijke bebouwing. Nee, het gaat alleen om veranderingen in het landelijk gebied. Op de foto's dient dan ook steeds een behoorlijk stuk horizon te zien te zijn, of juist, wat er van die horizon tegenwoordig niet meer te zien is. In de meeste gevallen zal het dan ook gaan om 'liggende' foto's.

MOLENLANDSCHAP

MOLENLANDSCHAP

Westbroek

De vroegere molen hoeft er in de huidige situatie zelfs niet eens meer op te staan, hij hoeft er zelfs niet meer te zijn. Wel moet het gaan over, wat NU nog kan worden beschouwd als meer of minder landelijk gebied. Zegge: landelijk, vroeger en nu... en daarmee een bewijs voor de stelling dat niet alleen huizen, industrieën en wegen, ofwel stedelijke bebouwing zich uitbreidt, maar dat ook het 'verticale groen' lijdt aan bovenmatige expansiedrift.

Het lijkt ons dat iedereen wel voorbeelden hiervan in zijn omgeving zal kennen. We willen u dan ook

vragen om ons twee foto's toe te zenden van sprekende voorbeelden op dit gebied, ter publicatie.

Men kan ook één foto insturen en daarbij duidelijk verwijzen naar een boekje, of bekende publicatie, waarin de overeenkomstige situatie van vroeger wordt getoond.

JK

Hiernaast een voorbeeld van wat er gaat gebeuren met het, al of niet Hollandse, (molen)landschap, als de Europese politiek, of de Hollandse groenlobby, alsmede de 'landschapsdeskundigen' het voor het zeggen krijgen. En... het is al volop aan de gang. de foto is recent...

'Molenaar'

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS T.B.V. DE OPLEIDING

Informatie I t/m X	Algemene informatie over praktijk, molenzeilen, smeren, vangen, het weer, klein onderhoud, bliksemafleider e.d.
Informatie XII	De opbouw van de wipmolen en de achtkante molen (G.J. Pouw)
Informatie XX	Kruiwerken (G.J. Pouw)
Informatie XXI	Weercursus (P.W. Rosier KNMI)
Informatie XXII	Bovenassen (G.J. Pouw en M. van Doornik)

Het boek "Wiekssystemen voor polder- en industriemolens" door G.J. Pouw behoort ook tot het lespakket en omvat o.a. de informaties VIII, IX, XIII, XIV en XV.

Bij aanmelding als lid-in-opleiding dient men dit lespakket aan te schaffen omdat dit nodig is bij de opleiding. De prijs is uiterst laag gehouden en bedraagt f 70,-.

Gratis uitgaven:

Statuten en Huishoudelijkreglement.

Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. leden-in-opleiding.

Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. geslaagde leden.

De richtlijnen voor het examen voor vrijwillig molenaar.

Modelcontract voor vrijwillige molenaars.

Folder betreffende de Gilde-verzekeringen.

Voor inlichtingen en het bestellen van de hierboven genoemde boeken enz. kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van het Gilde:

Mevr. E.N. Pouw-Schippers, Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden. Tel. 02159-45428.

VOOR DE OPLEIDING AAN BEVOLEN LITERATUUR

Molens	Ir. F. Stokhuyzen, 5e geheel herziene druk
Opleiding watermolenaar	Ing. J. den Besten Te bestellen d.m.v. storting op postgiro 139754 te Loenen a.d. Vecht van f 50,- (incl. porto).
Zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. f 7,50 porto)
Rond zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. 7,50 porto)

Beide laatste boeken zijn te bestellen via: girorekening 148232 t.n.v. Rabobank Midden-Westland t.g.v. rekeningnummer 13.53.85.210 t.n.v. penningmeester cursuscommissie Barendse te Poeldijk. Bestelt u beide boeken gelijktijdig, dan is de prijs f 99,- (incl. porto).

**Copy voor Gildebrief no. 1 (15 maart 1993) dient
vóór 1 februari bij de redactie binnen te zijn.**

VRIJWILLIGE

HET GILDE VAN

MOLENAARS